

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

**ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
УПРАВЛІННЯ**

**СУЧАСНІ СУСПІЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
У ВИМІРІ СОЦІОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ДОНЕЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
УПРАВЛІННЯ**

Т XIII

Серія «Соціологія»

Випуск 217

Донецьк 2012

УДК 316

ББК С5

7С-91

Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. Т. XIII. Вип. 217. Серія «Соціологія». – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – 491 с.

Засновник: Донецький державний університет управління

Збірник наукових праць Донецького державного університету управління зареєстрований Міністерством Юстиції України 20.11.2008 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію Серія КВ № 14758-3729 ПР

Постановою президії ВАК України (Протокол № 1-05/2 від 27.05.2009 р.) внесено до переліку наукових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт з соціології.

Редакційна рада:

головний редактор – д. е. н. наук, проф. Поважний О.С.;

заступник головного редактора – д. т. н., проф. Пілюшенко В.Л.;

д. соц. н., проф. Бурега В.В., д. е. н. наук, проф. Поважний С.Ф., д. держ. упр., проф. Токарева В.І., д. держ. упр., доц. Стойко А.В.

Редакційна колегія:

д. соц. н., проф. Бурега В.В. (Донецький державний університет управління);

д. соц. н., проф. Хижняк Л.М. (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна);

д. соц. н., проф. Лисиця Н.М. (Харківський національний економічний університет);

д. соц. н., проф. Пачковський Ю.Ф. (Львівський національний університет ім. І. Франка);

д. соц. н., проф. Подшивалкіна В.І. (Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова);

д. соц. н., проф. Онищук В.М. (Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова);

д. і. н., проф. Городяненко В.Г. (Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара);

д. соц. н., проф. Слющинський Б.В. (Маріупольський державний університет);

д. філос. н., проф. Пасько Я.І. (Донецький державний університет управління);

д. філос. н., проф. Гребеньков Г.В. (Донецький юридичний інститут);

д. е. н., проф. Новікова О.Ф. (Інститут економіки промисловості НАН України);

д. держ. упр., проф. Токарева В.І. (Донецький державний університет управління);

д. держ. упр., проф. Черниш О.І. (Донецький державний університет управління);

к. соц. н., доц. Мазурик О.В. (Донецький державний університет управління);

к. соц. н., доц. Єрескова Т.В. (Донецький державний університет управління);

к. іст. н., доц. Клименко О.Ю. (Донецький державний університет управління);

к. іст. н., доц. Міхеєва О.К. (Донецький державний університет управління).

Збірник наукових праць присвячений аналізу проблем сучасного вітчизняного соціуму з позицій соціології управління. Містить загальні концептуальні підходи до вивчення означеної проблематики, її методологічної та інструментальної складових. Автори звертаються до актуальних питань державного управління у соціологічному вимірі, проблем управління соціальними організаціями, досліджують сучасні тенденції розвитку соціальних комунікацій та соціальних технологій, суспільних конфліктів і ризиків, соціального простору міста, висвітлюють освітянську проблематику.

Практичні рекомендації, надані авторами, сприятимуть розумінню особливостей перебігу суспільних, економічних, культурних процесів у надзвичайно мінливих умовах суспільного розвитку.

Адреса редакції: 83015, м. Донецьк-15, вул. Челюскінців, 163а.

Телефони: (062) 337-66-09, (062) 305-45-36

Видається за рішенням вченої ради ДонДУУ від 23.02.2012 р.

ISSN 2078 – 8207

© Донецький державний університет управління, 2012.

© Донецьке відділення Соціологічної асоціації України, 2012.

ЗМІСТ

Розділ 1

СОЦІОЛОГІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: СОЦІОЛОГІЧНІ
ВИМІРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

<i>Бурега В.В.</i> Державна служба України в соціальному просторі	12
<i>Городяненко В.Г.</i> Федералізм в Україні: історіографічний аспект аналізу	13
<i>Слющинський Б.В.</i> Управлінська культура сучасної бюрократичної еліти як специфічної етосної групи	28
<i>Самбур Білар</i> Цивілізаційний діалог: виклик для людства.....	39
<i>Зибцев В.М., Ємець І.О.</i> Проблеми самоврядування та соціального партнерства в системі управління сучасним містом.....	47
<i>Селютіна Н.Ф.</i> Рівні взаємодії місцевої влади та громадськості в Україні	55
<i>Титаренко О.О.</i> В умовах кризи влади: природа соціального протесту на донеччині в період хрущовської «відлиги»	63
<i>Широкова М.С.</i> Функціональність соціального капіталу в процесі розвитку демократичного суспільства	71
<i>Сікорська І.М.</i> Молодіжна політика Ради Європи як важливий фактор побудови соціальної єдності в країнах ЄС.....	79
<i>Гамаюнов В.Г.</i> Державне управління і соціальний менеджмент	88
<i>Безрукова О.А.</i> Соціальна відповідальність бізнесу і громадянське суспільство.....	94
<i>Никифоренко Н.О.</i> Інтернетизація повсякденних соціальних практик студентської молоді	101
<i>Дуцик Д.Р.</i> «Мова ворожнечі» в дискурсі українських медіа	112
<i>Кокора Н.В.</i> Особливості впливу релігійних переконань на жителів східного регіону України	119
<i>Бородінов В.Д., Кирницький О.</i> Етнічний лобізм у сучасному світі.....	125
<i>Сергієнко В.М.</i> Термінологічні пропозиції для вивчення еліт.....	131

Розділ 2

СОЦІОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

<i>Хижняк Л.М.</i> Керованість в теорії і практиці соціального управління	137
<i>Єрескова Т.В.</i> Теоретико-методологічні інтерпретації лідерства як соціального явища	144
<i>Болотова В.О.</i> Соціальний капітал організації: теоретичні засади дослідження й операціональні параметри вимірювання	150
<i>Грабовець І.В., Тарасова О.А.</i> Інформаційно-аналітичні системи в муніципальному управлінні: впровадження та використання.....	159
<i>Єнін М.Н.</i> Ідеологічні трансформації в суспільстві другого модерну.....	165
<i>Попов В.Ж.</i> Самозайнятість в умовах соціальної кризи (на прикладі індустріальних районів України в 1917-1920 рр.).....	172

<i>Зубко М.В., Калінкович В.О.</i> Соціальний вимір «інтелектуалізації» білоруської економічної моделі	180
<i>Пержун В.В.</i> Сучасні тенденції розвитку історичної свідомості студентської молоді: соціологічний вимір і регулятори управління	189
<i>Клименко Г.Т.</i> Сервісна діяльність в умовах глобалізації	198
<i>Дзірквадзе Т.М.</i> Існуючі підходи і методики вимірювання соціального статусу	205

Розділ 3

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ І СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ

<i>Горошко О.І., Нікітенко О.П.</i> Використання сервісу мікроблогів Твіттер мобільними операторами України: створення ефективних стратегій взаємодії з клієнтами	210
<i>Дікова-Фаворська О.М.</i> Культурно-дозвілєві практики в системі соціальної реабілітації осіб з функціональними обмеженнями здоров'я	219
<i>Міхеєва О.К.</i> Гомосексуалізм та самогубства у світлі радянської соціології та кримінології 1920-х рр.: досвід криміналізації девіантної поведінки	226
<i>Клименко О.Ю.</i> Стратегія розвитку системи соціальних послуг для дітей в Україні	233
<i>Белікова Ю.В.</i> Андрогінність емоційного лідерства	242
<i>Шапіро О.О.</i> Конфлікти в управлінні та управління конфліктами	249
<i>Андрущенко Г.І.</i> Роль довіри в управлінні ризикогенними ситуаціями суспільства	258
<i>Ганєєва К.В.</i> Одяг як частина комунікаційної культури: у контексті соціології моди	265
<i>Удріс Н.С.</i> Комунікативні образи у формуванні проектної культури як метода управління самоорганізаційними змінами у суспільстві	272
<i>Суровцева І.Ю.</i> Акти соціального відчаю	279
<i>Малес Л.В.</i> Гендерне структурування міського простору: виклики полікультурного суспільства	286
<i>Шульга В.В.</i> Самітність як глобальний феномен сучасності	294
<i>Широкова М.С., Славіна О.С.</i> Культура якості як необхідна бізнес-стратегія	301
<i>Фудорова О.М.</i> Особливості формування соціального статусу осіб з обмеженими можливостями в сучасному суспільстві	308
<i>Падалка Г.М., Подоляка А.Є.</i> Трансформація ціннісних орієнтацій щодо професійної діяльності сучасної молоді України	324
<i>Мазіна Н.Є.</i> Ресоціалізація засуджених до позбавлення волі як об'єкт громадського впливу в умовах реформування державної пенітенціарної служби України	330

<i>Бікла О.В., Білоног Ю.С.</i> Образ міста як соціальний текст: сприйняття образу донецька його мешканцями	341
<i>Чаплик М.М.</i> Трансформація злочинної ідеології в сучасних умовах	349
<i>Мурадян О.С.</i> Концептуалізація процесу індивідуалізації суспільства.....	357
<i>Білоног Ю.С.</i> Соціальний звіт як складова корпоративної соціальної відповідальності бізнесу (на прикладі вітчизняних компаній).....	367

Розділ 4

СОЦІОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕФОРМАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В ОСВІТІ

<i>Коваліско Н.В., Горбач І.І.</i> Концептуальні підходи щодо вивчення гендерних відносин у соціологічному дискурсі	376
<i>Панфілов О.Ю., Савченко О.О.</i> Сучасна освіта перед викликами глобалізації	383
<i>Андрійчук С.К.</i> Державне управління діяльністю ВНЗ в умовах інноваційного розвитку держави: концептуальні підходи	390
<i>Удовицька Т.А.</i> Соціологічне забезпечення управління вступною кампанією до ВНЗ як механізм зниження ризиків формування студентського контингенту	399
<i>Філіппов О.І.</i> Взаємодія школи та соціального середовища у вихованні учнів в Україні.....	407
<i>Николаєва В.І.</i> Проблеми становлення і розвитку державної сімейної політики в Україні	416
<i>Скок Н.С.</i> Професійне самовизначення українських студентів: соціологічний аспект	423
<i>Коваленко В.П.</i> Державні важелі формування ефективної соціальної політики у сфері післядипломної освіти в Україні	431
<i>Герт В.О.</i> Суб'єктний підхід щодо інформаційного забезпечення управління освітою	438
<i>Черкашина Т.О.</i> Проблема визначення дефініції «молодіжний рух»	444
<i>Терпан В.В.</i> Ціннісні орієнтації в структурі соціального капіталу сучасного університетського студентства	451
<i>Губар О.М., Краснянська Л.Ю.</i> Престиж професії вчителя у сучасному українському суспільстві	459
<i>Соболева Н.В.</i> Мотиваційний потенціал санкцій у професійному самовизначенні студентів	467
<i>Горбов В.В.</i> Освітній аудит: сутність і механізм впровадження в роботу ВНЗ	474
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	485
ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ, ЯКІ ПОДАЮТЬСЯ ДО ДРУКУ	490

СОДЕРЖАНИЕ

Раздел 1

СОЦИОЛОГИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ:
СОЦИОЛОГИЧЕСКИЕ ИЗМЕРЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

<i>Бурега В.В.</i> Государственная служба Украины в социальном пространстве....	12
<i>Городяненко В.Г.</i> Федерализм в Украине: историографический аспект анализа.....	23
<i>Слющинский Б.В.</i> Управленческая культура современной бюрократической элиты как специфической этосной группы.....	28
<i>Билар Самбур</i> Цивилизационный диалог: вызов для человечества	39
<i>Зыбцев В.Н., Емец И.А.</i> Проблемы самоуправления и социального партнерства в системе управления современным городом	47
<i>Селютин Н.Ф.</i> Уровни взаимодействия местной власти и общественности в Украине	55
<i>Титаренко О.А.</i> В условиях кризиса власти: природа социального протеста в Донецкой области в период хрущевской «оттепели»	63
<i>Широкова М.С.</i> Функциональность социального капитала в процессе развития демократического общества	71
<i>Сикорская И.М.</i> Молодежная политика совета европы как важный фактор построения социального единства в странах ЕС.....	79
<i>Гамаюнов В.Г.</i> Государственное управление и социальный менеджмент	88
<i>Безрукова О.А.</i> Социальная ответственность бизнеса и гражданское общество.....	94
<i>Никифоренко Н.А.</i> Интернетизация повседневных социальных практик студенческой молодежи	101
<i>Дуцик Д.Р.</i> «Язык вражды» в дискурсе украинских медиа.....	112
<i>Кокора Н.В.</i> Особенности влияния религиозных убеждений на жителей Восточного региона Украины.....	119
<i>Бородинов В.Д., Кирницкий О.В.</i> Этнический лоббизм в современном мире	125
<i>Сергиенко В.Н.</i> Терминологические предложения для изучения элит	131

Раздел 2

СОЦИОЛОГИЯ УПРАВЛЕНИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ
РАЗВИТИЯ

<i>Хижняк Л.М.</i> Управляемость в теории и практике социального управления	137
<i>Ерескова Т.В.</i> Теоретично-методологические интерпретации лидерства как социального явления	144
<i>Болотова В.А.</i> Социальный капитал организации: теоретические основания исследования и операциональные параметры измерения.....	150
<i>Грабовец И.В., Тарасова О.А.</i> Информационно-аналитические системы в муниципальном управлении: внедрение и использование	159

<i>Енин М.Н.</i> Идеологические трансформации в обществе второго модерна	165
<i>Попов В.Ж.</i> Самозанятость в условиях социального кризиса (на примере индустриальных районов Украины в 1917-1920 гг.).....	172
<i>Зубко М.В., Калинин В.А.</i> Социальное измерение «интеллектуализации» белорусской экономической модели	180
<i>Пержун В.В.</i> Современные тенденции развития исторического сознания студенческой молодёжи: социологическое измерение и регуляторы управления	189
<i>Клименко Г.Т.</i> Сервисная деятельность в условиях глобализации	198
<i>Дзирквядзе Т.М.</i> Существующие подходы и методики измерения социального статуса.....	205

Раздел 3

СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ И СОЦИАЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В УПРАВЛЕНИИ

<i>Горошко Е.И., Никитенко О.П.</i> Использование сервиса микроблогов Твиттер мобильными операторами Украины: создание эффективных стратегий взаимодействия с клиентами.....	210
<i>Дикова-Фаворская Е.М.</i> Культурно-досуговые практики в системе социальной реабилитации людей с функциональными ограничениями здоровья.....	219
<i>Михеева О.К.</i> Гомосексуализм и самоубийства в свете советской социологии и криминологии 1920-х гг: опыт криминализации девиантного поведения.....	226
<i>Клименко Е.Ю.</i> Стратегия развития системы социальных услуг для детей в Украине	233
<i>Беликова Ю.В.</i> Андрогиность эмоционального лидерства.....	226
<i>Шапиро О.А.</i> Конфликты в управлении и управление конфликтами	
<i>Андрущенко А.И.</i> Роль доверия в управлении рискогенными ситуациями общества.....	242
<i>Ганеева К.В.</i> Одежда как часть коммуникационной культуры: в контексте социологии моды.....	265
<i>Удрис Н.С.</i> Коммуникативные образы в формировании проектной культуры как метода управления самоорганизационными изменениями в обществе.....	272
<i>Суровцева И.Ю.</i> Акты социального отчаяния	279
<i>Малес Л.В.</i> Гендерное структурирование городского пространства: вызовы поликультурного общества	286
<i>Шульга В.В.</i> Одиночество как глобальный феномен современности	294
<i>Широкова М.С., Славина Е.С.</i> Культура качества как необходимая бизнес-стратегия.....	301
<i>Фудорова О.М.</i> Особенности формирования социального статуса лиц с ограниченными возможностями в современном обществе.....	308
<i>Падалка А.Н., Подоляка А.Е.</i> Трансформация ценностных ориентаций по профессиональной деятельности современной молодежи Украины	324

<i>Мазина Н.Е.</i> Ресоциализация осужденных к лишению свободы как объект общественного влияния в условиях реформирования государственной пенитенциарной службы Украины.....	330
<i>Бикла Е.В., Билоног Ю.С.</i> Образ города как социальный текст: восприятие образа Донецка его жителями	341
<i>Чаплик Н.Н.</i> Трансформация преступной идеологии в современных условиях	349
<i>Мурадян Е.С.</i> Концептуализация процесса индивидуализации общества.....	357
<i>Билоног Ю.С.</i> Социальный отчет как составляющая корпоративной социальной ответственности бизнеса (на примере отечественных компаний).....	367

Раздел 4

СОЦИОЛОГИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ РЕФОРМАЦИОННЫМИ ПРОЦЕССАМИ В ОБРАЗОВАНИИ

<i>Коваліско Н.В., Горбач И.И.</i> Концептуальные подходы к изучению гендерных отношений в социологическом дискурсе.....	376
<i>Панфилов А.Ю., Савченко О.А.</i> Современное образование перед вызовами глобализации.....	383
<i>Андрейчук С.К.</i> Государственное управление деятельностью вуза в условиях инновационного развития государства: концептуальные подходы	390
<i>Удовицькая Т.А.</i> Социологическое обеспечение управления вступительной кампанией в высшие учебные заведения как механизм снижения рисков формирования студенческого контингента	399
<i>Филлипов А.И.</i> Взаимодействие школы и социальной среды в воспитании учеников в Украине	407
<i>Николаева В.И.</i> Проблемы становления и развития государственной семейной политики в Украине.....	416
<i>Скок Н.С.</i> Профессиональное самоопределение украинских студентов: социологический аспект	423
<i>Коваленко В.П.</i> Государственные рычаги формирования эффективной социальной политики в сфере последиplomного образования в Украине	431
<i>Герт В.А.</i> Субъектный подход к информационному обеспечению управления образованием	438
<i>Черкашина Т.А.</i> Проблема определения «молодежное движение»	444
<i>Терпан В.В.</i> Ценностные ориентации в структуре социального капитала современного университетского студенчества.....	451
<i>Губарь О.М., Краснянская Л.Ю.</i> Престиж профессии учителя в современном украинском обществе (по материалам конкретно-социологического исследования)	459
<i>Соболева Н.В.</i> Мотивационный потенциал санкций в профессиональном самоопределении студентов.....	467

Горбов В.В. Образовательный аудит: сущность и механизм внедрения в
работу вуза 474

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ..... 485

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ, КОТОРЫЕ ПОДАЮТСЯ В ПЕЧАТЬ..... 490

CONTENTS

Part 1

SOCIOLOGY OF PUBLIC ADMINISTRATION: SOCIOLOGICAL VIEWS
AND PROSPECTS

<i>Burega V.V.</i> State Service of Ukraine in the social space.....	12
<i>Gorodyanenko V.G.</i> Federalism in Ukraine: historiography aspect of analysis.....	23
<i>Sliushchinskiy B.V.</i> Management culture of modern bureaucratic elite as a specific ethos group.....	28
<i>Bilal Sambur.</i> Civilisational dialogue: a challenge for humanity.....	39
<i>Zybtsev V.N., Emets I.A.</i> The problems of self-government and social partnership in the system of modern industrial city management.....	47
<i>Selyutina N.F.</i> Levels of interaction of local government and community in Ukraine.....	55
<i>Tytarenko O.O.</i> Under conditions of power crisis: the Origin of Social Protest in Donetsk Region in the Period of Khrushchev's thaw.....	63
<i>Shirokova M.S.</i> Functionality of social capital in the process of democratic society development.....	71
<i>Sikorska I.M.</i> Youth policy of the council of Europe as an important factor of social cohesion in the countries of EU.....	79
<i>Gamayunov V.G.</i> Governance and social management.....	88
<i>Bezrukova O.A.</i> Social responsibility of business and civil society.....	94
<i>Nykyforenko N.A.</i> Internetization of everyday social practices of student young people.....	101
<i>Dutsyk D.R.</i> «Hate speech» in the discourse of the Ukrainian media.....	112
<i>Kokora N.V.</i> Peculiarities of religious persuasion influence on the inhabitants Eastern region of Ukraine.....	119
<i>Borodinov V.D., Kirnitskiy O.V.</i> Ethnic lobbyism in the modern world.....	125
<i>Sergiyenko V.M.</i> Terminological suggestions for elite research.....	131

Part 2

SOCIOLOGY OF MANAGEMENT: MODERN TRENDS OF
DEVELOPMENT

<i>Khizhnyak L.M.</i> Controllability in theory and practice of social management.....	137
<i>Yereskova T.V.</i> Theoretical and methodological interpretations of leadership as social phenomenon.....	144
<i>Bolotova V.O.</i> Social capital of organization: the theoretical foundations of studies and operational parameters for measuring.....	150
<i>Grabovets I.V., Tarasova O.A.</i> Information-analytical systems in the municipal administration: introduction and use.....	159
<i>Ienin M.N.</i> Ideological transformation in the second modern society.....	165

<i>Popov V.J.</i> Self-employment in the conditions of social crisis (on the example of industrial districts of Ukraine in 1917-1920)	172
<i>Zubko M.V., Kalinovich V.A.</i> Social dimension of «intellectualization» of belarusian economical model	180
<i>Perzhun V.V.</i> Modern trends in historical consciousness development of students youth: sociological measurement and management regulators	189
<i>Klymenko G.T.</i> Service industry in the global world	198
<i>Dzvirkadze T.M.</i> Existing approaches and techniques of measurement social status	205

Part 3

SOCIAL COMMUNICATION AND TECHNOLOGIES IN MANAGEMENT

<i>Goroshko O.I., Nikitenko O. P.</i> Usage of twitter microblogs by ukrainian mobile operators: creation of the effective interaction strategies with customers	210
<i>Dikova-Favorska O.M.</i> Cultural – leisure practices in the system of social rehabilitation of people with functional limitations of health.....	219
<i>Mikheeva O.K.</i> Homosexuality and suicides in the light of soviet sociology and criminology of 1920 th : experience of criminalization of deviant behaviour.....	226
<i>Klimenko E.Y.</i> Strategy of development of the system of social services for children in Ukraine.....	233
<i>Byelikova Y.V.</i> Androgyny of emotional leadership	242
<i>Shapiro O.O.</i> Conflicts in management and conflict management.....	249
<i>Andrushchenko A.I.</i> The role of trust in the management of riskogyny situations of the society.....	258
<i>Ganeeva K.V.</i> Clothing as a part of the communication of culture: in the context the sociology of fashion	265
<i>Udris N.S.</i> Communicative images in project culture formation as method of self-organizing changes in society management.....	272
<i>Surovtseva I.Y.</i> Social despairation acts.....	279
<i>Males L.V.</i> Gender structuring of urban space: challenges of multicultural society.....	286
<i>Shulga V.V.</i> Loneliness as global modern phenomenon.....	294
<i>Shirokova M.S. , Slavina O.S.</i> Culture of quality as essential business strategy	301
<i>Fudorova H.M.</i> Features of social status formation of disabled persons in modern society	308
<i>Padalka G.M., Podoljaka A.E.</i> Transformation of value systems in ukraine’s modern youth professional activity.....	324
<i>Mazina N.Y.</i> Resocialization of convicted prisoners to imprisonment as object of public influence in conditions of reformation of state penitentiary service of Ukraine.....	330

Bikla O.V., Bilonog Y.S. Image of city as social text: perception of Donetsk's image by its residents	341
Chaplyk M.M. Transformation of criminal ideology in modern conditions	349
Muradyan O.S. The conceptualization of the process of individualisation of society.....	357
Bilonog Y.S. Social report as a component of corporate social responsibility of business (on the example of national companies)	367

Part 4

SOCIOLOGICAL SECURITY MANAGEMENT REFORM PROCESSES IN EDUCATION

Kovalisko N.V., Gorbach I.I. Conceptual approach in gender relations research in sociological discourse	376
Panfilov O.Y., Savchenko O.O. Modern education the challenge of globalization	383
Andreichuk S.K. State Administration of the Higher Educational Establishment in Terms of Country's Innovative Development: conceptual approaches	390
Udovitskaya T.A. Sociological grounds of entrance campaign management in higher educational establishment as a mechanism to reduce the risk of student contingent formation	399
Filippov O.I. School and Social Environment Interaction in pupils' upbringing in Ukraine.....	407
Nikolaeva V.I. The problems of state family policy formation and development in Ukraine	416
Skok N.S. Professional self-determination of ukrainian students: sociological aspect.....	423
Kovalenko V.P. The state levers of formation of effective social policy in sphere of postdiploma education in Ukraine	431
Gert V.A. Subjective approach to informative provision of education management	438
Cherkashina T.A. Problem of «youth movement» definition.....	444
Terpan V.V. <i>Value orientations in the structure of social capital of the modern university students</i>	451
Gubar O.M., Krasnyanskaya L.Y. Prestige of profession of teacher in modern ukrainian society (on materials of concrete sociological research)	459
Soboleva N.V. Motivational potential of sanctions in professional students determination.....	467
Gorbov V.V. Educational audit: essence and mechanism of its implementation in the higher education institution's functioning	474
AUTHORS	485
REQUIREMENTS TO ARTICLES WHICH SERVED IN PRINT	490

УДК 316.334.3: 316.75

Єнін М.Н.

ІДЕОЛОГІЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ ДРУГОГО МОДЕРНУ

В статті розглядаються особливості трансформації політичних ідеологій при переході від Першого до Другого Модерну, виявлені особливості ідеологій індустріального суспільства, причини та наслідки кризи класичних ідеологічних систем.

Ключові слова: ідеологія, еліта, суспільство Другого Модерну.

В статье рассматриваются особенности трансформации политических идеологий при переходе от Первого до Второго Модерна, выявлены особенности идеологий индустриального общества, причины и последствия классических идеологических систем.

Ключевые слова: идеология, элита, общество Второго Модерна.

In the article the author considers transformation peculiarities of political ideology in the transition from the First Modern to the Second Modern, causes and effects of classical ideological systems crisis.

Key words: ideology, elite, the Second Modern society

Наукове осмислення сутності ідеології почалося тоді, коли вже набули розвитку ідейні течії лібералізму, консерватизму, а згодом і марксизму. Найбільшого поширення набули підходи класиків теорії еліти (В. Парето, Г. Моска), марксизму, К. Мангейма, А. Грамші. Серед сучасних дослідників політичних ідеологій можна виділити Ф. Гайєка, М. Фрідмана, Д. Харві, У. Матца, О. Ахієзера, Н. Федотову та ін. Вчені аналізували ідеологію з точки зору їх соціальних функцій, ролі ідеології в реалізації влади, кордонів ідеології та науки. В наш час актуальність вивчення політичних ідеологій сучасності зумовлена поширенням кризових явищ, що охопили світ. Загострення екологічних проблем, зростання соціальної нерівності, поширення недовіри до більшості соціальних інститутів, відрив політичної еліти від потреб та інтересів народних мас, розмивання національно-культурної ідентичності, атомізація суспільства, втрата надійних моральних орієнтирів – ці та інші тенденції свідчать про неадекватність існуючої політичної форми потребам та проблемам сучасного глобального суспільства. У зв'язку з цим на окрему увагу заслуговує вивчення особливостей трансформації ідеологій класичного індустріального суспільства, як вони співвідносяться з інституціональними змінами у загальносвітовому переході людства до Другого Модерну, чи існують перспективи розв'язання назрілих проблем в нових ідеологіях.

Об'єктом статті є ідеологія як специфічна форма відображення дійсності.

Мета статті – розглянути особливості трансформації політичних ідеологій при переході від Першого до Другого Модерну.

Для виконання цієї мети були поставлені наступні завдання:

1) виявити особливості політичних ідеологій індустріального суспільства (Перший Модерн);

2) з'ясувати, як змінюється політичне життя в інформаційному суспільстві (Другий Модерн), як ці зміни пов'язані з ідеологічними трансформаціями.

Термін «ідеологія» та уявлення про цей феномен з'явилися ще у XVIII ст. (введення в науковий обіг зазвичай пов'язують з французьким філософом Дестюдом де Трасі). Класики теорії еліти виникнення політичної ідеології пов'язували з потребою легітимації влади. Причому механізми функціонування ідеології розкривалися виключно через маніпулятивні технології, які створюють ілюзорне бачення світу. В. Парето ототожнював ідеології з апіорними псевдораціональними догмами, що приховують істинні причини та цілі діючих людей. З метою показати нелогічний, псевдонауковий характер ідеологій, В. Парето навіть створив класифікацію деривацій – фальшивих словесних утворень (суджень, понять, метафор, аналогій), похідних від людських почуттів [5, с. 87-99]. Г. Моска писав, що за допомогою ідеології («політичної формули») політичний клас апелює до існуючих норм і цінностей, маніпулює свідомістю і поведінкою людей, закріплюючи своє перебування у владі [7, с. 183]. К. Маркс вбачав у ній форму ілюзорної свідомості, викликані суперечностями виробничих відносин: «Утворення уявлень, мислення, духовні стосунки людей є тут ще безпосереднім породженням матеріальних відносин людей. Те саме стосується духовного виробництва, як воно проявляється в мові політики, законах, моралі, релігії, метафізики і т.д. того чи іншого народу» [4, с. 23-24]. К. Маркс трактував ідеологію як сукупність ідей та теорій, які відображають й оцінюють соціальну дійсність з позицій інтересів конкретних класів, приховуючи відносини панування і підкорення, тому завдання науки, як вільної від «хибної свідомості», вбачалось вченим в її викритті. К. Мангейм прямо розумів під ідеологією систему «обманної свідомості» [3, с. 55].

В той же час класична наука, сформована в Новий час, розцінювалася як еталон знання, яка повинна дистанціюватись від інших видів пізнання, спиратися на вимоги самодостатньої і абсолютної істини, елімінації суб'єктивного фактору у пізнавальній діяльності, об'єктивності, безпристрасності. Загалом у цій перспективі наука та ідеологія замкнені досить герметичними кордонами. Ідеології пов'язуються з груповою суб'єктивністю й егоїзмом та протиставляються науці – раціональній формі осягнення дійсності, здатної виробляти реальні об'єктивні знання. Такі рефлексії навіть породили в 1960-х рр. виникнення закликів відмови від ідеології як механізму соціальної регуляції, що пов'язувалось з начебто кінцем боротьби класових інтересів, політичних амбіцій, особистих егоїстичних бажань, а також деідеологізації самої соціальної науки, в якій, за

К. Поппером, розповсюджені есенціалістські ідеї – претензії на пізнання сутності суспільства і законів суспільного розвитку [6, с. 63-64], а також історизм, який вчений називає пророцтвом (звідси претензії марксизму пророкувати соціальні революції) [там само, с. 30-40]. Ці ідеї можуть породжувати тоталітарні проекти розвитку, а тому засуджуються К. Поппером.

В той же час спроби представити ідеологію як тільки «ілюзорну», «помилкову» свідомість, насильницьку і демагогічно нав'язану людям систему думок, наслідок якоїсь некомпетентності або чиїсь злих намірів може відображати лише частину її потенційно можливого змісту, оскільки сама ідеологія, на нашу думку, необхідна умова функціонування суспільства, діяльності громадських рухів, політичних партій, держави, політичного управління. Ідеологія, в нашому розумінні, форма колективної свідомості, система ідей, поглядів, ідеалів, цінностей, в якій виражаються і обґрунтовуються соціальні інтереси й світорозуміння певних соціальних спільнот громадян (класів, груп), з використанням політичної влади чи впливу на неї.

Тому як ідеології формувалися за активної участі іншого феномену – європейської науки, то всі класичні ідеології претендували на наукову раціональність. Малося на увазі, що політичні програми є не просто вираженням приватного або групового інтересу, а й результатом адекватного осягнення соціальної реальності, законів історії й суспільства.

По-друге, поява ідеології була немислимою без сформованого на початку XIX ст. абсолютно нового відчуття ходу історичного процесу, в якому історія після краху християнської концепції історії набувала поняття еволюції й прогресу.

По-третє, ідеологіями з самого початку свого виникнення була запропонована конкретна функція – здійснення двостороннього зв'язку між владою і масами. Політичним діячам доводилося формулювати свої пропозиції на раціональній мові тієї чи іншої ідеологічної доктрини, яка давала масі своїх прихильників раціональну картину світу, історії, суспільства, майнових інтересів. Картина ця могла бути доктринерською, тенденційною, але вона в будь-якому випадку була раціональною, доступною розумінню мас і обов'язковою для політиків як керівного критерію в їхніх діях. У результаті маси отримували можливість «тестувати» своїх обранців на відповідність канонам тієї чи іншої ідеології, звинувачувати в невірності, або, навпаки, підтверджувати їх відданість класу чи партії. Тобто ідеології були функціональними відносно сфери політики.

По-четверте, ідеології відображали інтереси великих соціальних класів і реально існуючі класові суперечності.

Для розуміння сучасних ідеологічних трансформацій важливим є аналіз тенденцій партійного життя. У більшості країн наразі приватне фінансування стало головним джерелом засобів діяльності партій. Не культивуючи масове членство, вони віддають пріоритет роботі з виборцями. Яскравий приклад –

партія «Форца Італія» С. Берлусконі. Творці цієї партії використовують ресурси медійно-фінансової імперії Берлусконі. Одночасно зі скороченням частки традиційних способів фінансування політичних суб'єктів в останні роки зростає вартість виборчих кампаній. Це, насамперед, пов'язано з розвитком ЗМІ, особливо телебачення. До виникнення телебачення головним каналом спілкування лідерів з виборцями були місцеві партійні організації. Перетворення телебачення в основний засіб передвиборчої агітації знецінило цю безкоштовну роботу. Разом з тим зросла роль професійних медіа-консультантів, експертів з вивчення громадської думки, спеціалістів рекламної справи і PR. Спочатку партії намагалися використовувати власних партійних функціонерів, але поступово стали переходити до контрактних відносин з фірмами, що надають відповідні послуги. У поєднанні з необхідністю оплачувати послуги електронних ЗМІ це призвело до значного подорожчання виборчих кампаній. Якщо колишню схему роботи партії можна вважати мобілізаційно-ідеологічною, тому як партії та кандидати прагнули повернути якомога більше прихильників, переконати у власній правоті, то згідно з ринковою схемою роботи саме електоральний успіх, як головна мета, визначає всі інші параметри, включаючи характеристики пропонованого політичного товару. Зростання популістських тенденцій, очевидно, викликане прагненням догодити виборцю як споживачеві. Маркетизація політичної сфери стимулює зміни принципів взаємодії між учасниками політичного процесу. Якщо раніше політики пропонували суспільству ідеологічно обґрунтоване розуміння цілей і завдань власного розвитку, намагаючись за допомогою пропаганди переконати у його перевагах ідеологічно близькі групи громадян і отримати від них електоральну підтримку, то тепер попит на політичні послуги, що виявляються за допомогою маркетингових досліджень, народжує пропозицію. Звідси організація публічного дискурсу здійснюється через зміщення акцентів з логіко-раціональних методів на чуттєво-емоційні, значного поширення набувають маніпулятивні технології.

Занепад класичних ідеологій як великих метатеорій соціального та політичного життя сприяє ерозії єдності еліти і народних мас в сучасному суспільстві. Сучасні європейські партії в своїх програмних принципах схильні об'єднувати ідеологічні принципи соціалізму, лібералізму та консерватизму. Внаслідок цього більшість партій перестали бути «класовими» – вони перетворилися на так звані народні партії («партії для всіх»), претендуючи на представництво різних верств населення. Політичний простір перетворюється в подобу ярмаркової площі, де партії заманюють народні маси не стільки ідеологією та змістом своїх програм, скільки витонченістю своїх гасел. З втратою партіями свого ідеологічного змісту послаблюється твердість міжпартійної боротьби. Оскільки партії не консолідується навколо спільної ідеології, основою їх об'єднання є, передусім, прагматичні міркування. В Україні ці загальносвітові тенденції виявляються в тому, що тимчасові блокування і домовленості в міжелітному

середовищі виникають на основі приватних бізнес-інтересів, тому не дивно, якщо в уряді співпрацюють партії, розділені в минулому гострою неприязню.

Послаблення ідеологічного консенсусу супроводжувалося руйнуванням жорсткої класової соціальної структури і підвищенням ресурсної забезпеченості громадян. Великою мірою фрагментація класової соціальної структури зумовлена структурною перебудовою економіки, зниженням рівня зайнятості в традиційних галузях машинобудування, вугільної та металургійної промисловості – місцях концентрації організованого і найбільш войовничого пролетаріату. Відповідно розвивалася сфера послуг, розпорошуючи пролетарські маси.

У суспільстві Другого Модерну соціальні та політичні рухи стають спонтанними, в них відсутній центральний конфлікт, який конституював би розвиток всього суспільства. У суспільстві Першого Модерну це були конфлікти між феодалською аристократією і буржуазією, між буржуазією і пролетаріатом. Відсутність загальноприйнятих колективних уявлень, які раніше надавалися індивіду класичними ідеологіями, і, як наслідок, зрозумілої і передбачуваної картини суспільного розвитку, «ворогів» і «співучасників» в центральному конфлікті породжує нестабільні ідентичності і політичні дії народних мас. Не будучи спроможними виступити консолідованим політичним суб'єктом, народні маси втрачають якість свідомих учасників політичного дискурсу, а отже – здатність протидіяти несприятливим тенденціям. Тому індивід реагує на політичні перипетії залежно від їх ситуативної обумовленості на ту або іншу іпостась його буття.

Ідеологічні трансформації і послаблення участі народних мас у політичному житті неможливо пояснити й без ціннісних зрушень. Посилення постматеріалістичних цінностей незалежності, якості життя, самореалізації вказує на посилення індивідуалістичної орієнтації людини в суспільстві Другого Модерну, про що пише Р. Інглхарт [2]. Зростання індивідуалізації суспільства, розширення можливостей отримання освіти, вибору індивідуального способу життя зробили світоглядну шкалу індивіда більш мобільною. Проекція на світ, коли індивід намагається «вхопити» реальність через призму образів власної особистості, послаблює політичну культуру і механізми суспільної мобілізації, які є дієвими факторами у відновленні та динамізації суспільного розвитку. У. Бек називає це явище «колективною індивідуалізацією», коли соціальні кризи сприймаються як індивідуальні і більше не сприймаються в їх соціальному вимірі [1].

Свою роль у знищенні умов, при яких можливі політична свідомість і колективні політичні дії, відіграють й інформаційні технології. Фрагментація медіа-аудиторії призводить до ще більшого індивідуалізму, зануренню у власні інтереси і віддаленню людей один від одного. Той факт, що на перший план висувуються прагматичні, а не ідеологічні пристрасті, сприяють також процеси, що відбуваються в самій ідеологічній сфері. Взаємодія ідеологій призводила до їх гібридизації. Ці взаємовпливи виявилися вже в XIX ст.,

коли буржуазний консерватизм визнав ліберальні нововведення і вже мало мав спільного з концепціями Е. Берка і де Местра. В ХХ столітті процеси взаємовпливу ідеологій поширились. Наприклад, фашизм синтезував націоналістичні, консервативні і соціалістичні ідеї. Класичний лібералізм все більше перетворювався на лібералізм соціальний, прагнучи примирити практику свободи і справедливості, чому сприяло накопичення економічних ресурсів, набуття буржуазною елітою управлінського досвіду, зміцнення профспілкового руху, загроза з боку соціалістичного табору. Процес гібридизації та синтезу призвели до зближення ідеологій. Ідеологізована політика почала поступатися місцем раціонально-прагматичній, а за прийнятими рішеннями все частіше стоять не програмні установки, а тверезий розрахунок і тимчасові констеляції інтересів.

В сьогоdnішньому суспільстві ідеології не виконують ті функції, які виконували в індустріальному суспільстві. Продовжуючи користуватися певним попитом, ідеологія вже не дає своєму споживачеві раціональну картину світу, не формує його світогляд і не озброює критерієм ефективної оцінки політичних діячів і феноменів. Ідеологія більше не відіграє серйозної ролі в публічній політиці й через те, що сьогодні згортається сама сфера публічної політики.

Тим не менше, не можна сказати, що ідеологічні розбіжності нівелюються повністю. Йдеться про гуманітарну сферу – взаємовідносини особистості й суспільства, права меншин, проблеми національної ідентичності, екології. Гендерні проблеми, право жінок на переривання вагітності, застосування стовбурових клітин та інші наукові відкриття в медицині, права осіб нетрадиційної сексуальної орієнтації, методи протидії злочинності та асоціальній поведінки – з усіх цих питань точиться гостра полеміка. Актуалізація подібних питань не випадкова – вона пов'язана із згадуваним процесом індивідуалізації, ускладненням проблем ідентичності в умовах глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бек У. Собственная жизнь в развязанном мире: индивидуализация, глобализация и политика [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.soc.pu.ru/publications/pts/bek_3.shtml 9. – Название с экрана.
2. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества / Р. Инглхарт // Полис. – 1997. – № 4. – С. 6-32.
3. Мангейм К. Диагноз нашего времени / К. Мангейм. – М.: Юрист, 1995. – 700 с.
4. Маркс К., Энгельс Ф. Твори. Т. 3. / К. Маркс, Ф. Энгельс. – К.: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1959. – 604 с.
5. Осипова Е.В. Социология Вильфредо Парето: политический аспект / Е.В. Осипова. – СПб.: Алетейя, 2004. – С. 38-50.

6. Поппер К. Р. Открытое общество и его враги / К. Р. Поппер. – Т. 1 : Чары Платона / пер. с англ. под ред. В.Н. Садовского. – М.: Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. – 448 с.

7. Самсонова Т.Н. Концепция «правлящего класса» Г. Моски / Т.Н. Самсонова // Социс. – 1994. – №10. – С. 178-187.